باسمه تعالی

موضوع: پیش‌نویس برنامه جامع مدیریت امور همکاری‌های علمی بین‌المللی

International Academic Collaboration Office

به طور کلی می‌توان برنامه‌های این حوزه را به صورت زیر دسته‌بندی کرد:

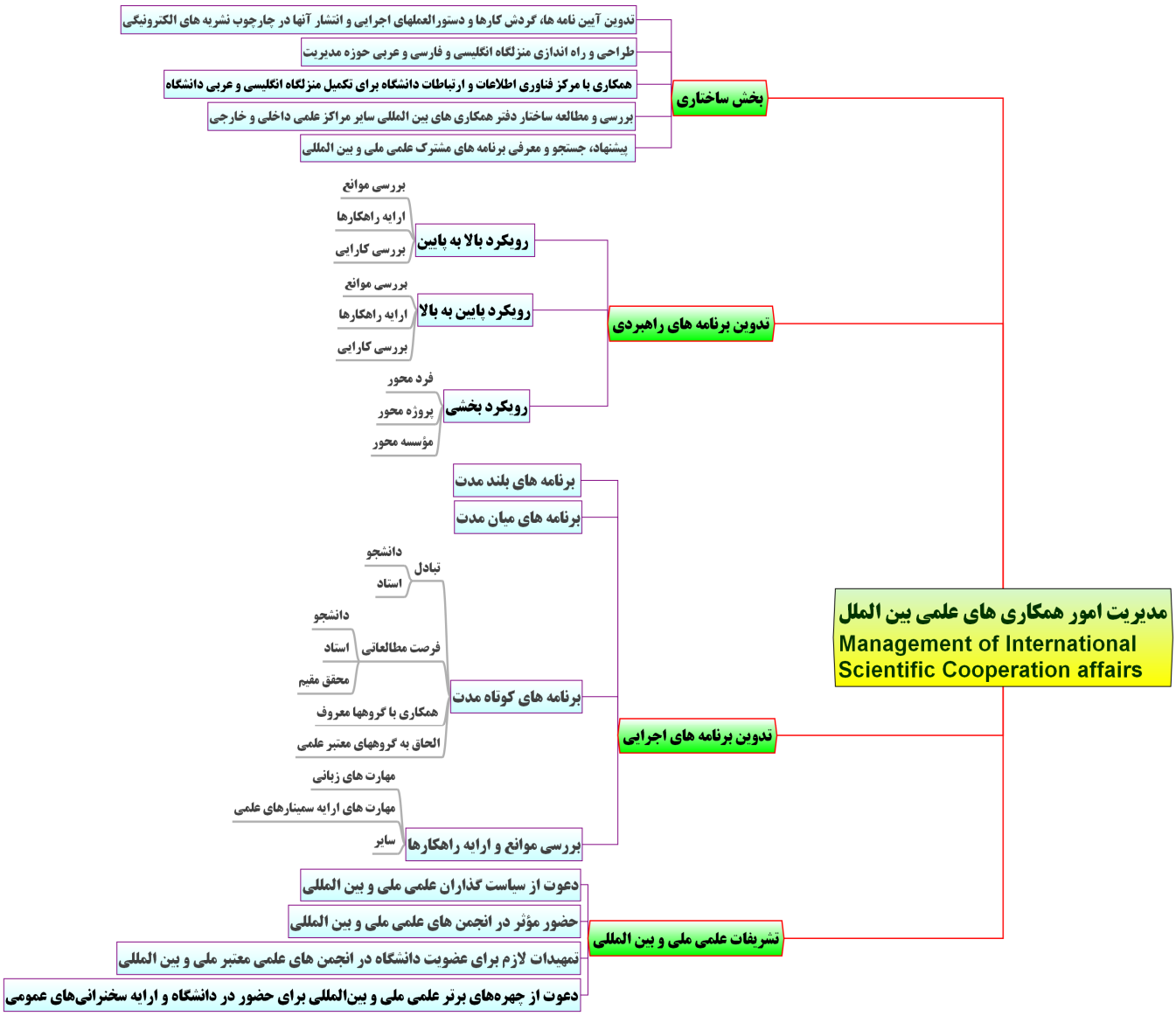

پیش گفتار

وَاعلَم یا بنی اَنَّ اَحَبَّ ما اَنتَ آخِذُ بِهِ الی مِن وصیتی

بدان فرزندم محبوب ترین چیزی که از وصیت من فرا میگیری

تَقوی اللهِ والاِقتصارُ عَلی ما فَرَضَه اللهُ عَلیک

آن است که تقوای الهی پیشه کنی و بر فرائض الهی اقتصار بورزی

وَالاَخْذُ بِما مَضی عَلیهِ الاَولون مِنْ آبائِکَ وَالصالحونَ مِن اَهلِ بَیتِکْ

و به آنچه که اجداد و صالحان خانواده ات به آن معتقد و ملتزم بوده اند تو نیز اعتقاد و التزام بورزی

چرا که گذشتگان صالح نیز مثل تو نظر به خویشتن می‌کردند و دغدغه معیشت و معاد داشتند و همانگونه که تو به خود می‌اندیشی به خود می‌اندیشیدند.

آنها پس از اندیشیدن و تجربه و مشورت کردن سرانجام به نتایجی رسیدند...

حال اگر این شیوه را نمی‌پسندی و سر به پیروی آنها فرو نمی‌نهی و می‌خواهی همه چیز را خودت چنان بدانی که آنان می‌دانستند دسته‌کم به تفهم و تعلم رو بیاور نه غوطه‌خوردن در شبهات و فرورفتن در مجادلات، در پایان نیز می‌فرماید:

قبل از هر چیز در این راه از خداوند اعانت و توفیق بجو

بخشی از نامه ۳۱ نهج‌البلاغه در مورد وصیت حضرت امیر به فرزندش امام حسن (ع)

مقدمه:

با عنایت به رشد روزافزون شاخه‌ها و موضوعات علمی از یک سو از سویی دیگر محدویت‌های زمانی، سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، می‌توان گفت شرایطی ایجاد شده‌است که باید طرح و برنامه‌ای جامع برای هم‌افزایی علم، فناوری و دانش‌فنی تدوین نمود. برای این منظور باید هدف را شناسایی کرد. وضعیت موجود را ارزیابی و با عنایت به هدف، وضعیت نهایی را تدوین نمود. سپس برنامه‌های راهبردی را در هر بخش با توجه به واقعیت‌های موجود تهیه و ارایه نمود. لذا خاطرنشان می‌سازد، نکته‌ای که نباید مغفول واقع شود ضرورت تدوین و ارایه برنامه‌ای جامع برای پایایی و ماندگاری در وضعیت مطلوب است. بدیهی است که سازوکاری منسجم برای رصد فعالیت‌ها، چگونگی پیش‌رفت آنها نیز از دیگر موارد لازم در این مقوله به حساب می‌آید. با عنایت به موضوع مورد توجه در این نوشتار یعنی مدیریت همکاری‌های علمی بین‌المللی، رویکرد سخن را به این مهم متمرکز می‌کنم.

با بررسی شاخه‌های مختلف علمی، می‌توان دریافت که نوع، چگونگی و البته اهداف خرد و کلان همکاری‌های علمی در گروه‌های مختلف پژوهشی، متفاوت است. در برخی از رشته‌های علمی با عنایت به سابقه سرچشمه زایش آنها گاه کشورهایی که بر حسب معیارهای امروزی توسعه‌یافته تلقی می‌شوند داوطلبانه تمایل به همکاری‌های همه جانبه علمی دارند و برخی کشورهای در حال توسعه مترصد چنین فعالیت‌هایی هستند. بنابراین نمی‌توان انتظار داشت که سیاست‌های وضع شده در جزئیات برای تمام رشته و گرایش‌های علمی رویه یکسانی را دنبال کنند. نکته مهم دیگر استفاده از تجربه سایر مؤسسات داخلی و خارجی در این حوزه می‌تواند راه‌های میانبری را در پیش روی دانشگاه ایجاد کند.

به گزارش سایت علم، پیش‌رفت و شبکه جهانی (www.scidev.net) به نظر می‌رسد که کشورهای در حال توسعه بنا به اقتضائات فرهنگی- اجتماعی و مذهبی پارادایم ضرورت دستیابی به علم و فناوری و البته دانش‌فنی را به عنوان عاملی برای ایجاد رفاه اجتماعی و رونق بخشیدن به اقتصاد و البته دیگر شاخص‌های عرصه ملی و بین‌المللی به خوبی پذیرفته‌اند. ولی عموماً از اهمیت تشویق و ایجاد بسترهایی برای همکاری‌های علمی بین‌المللی بین محققین‌شان و سایر پژوهشگران دیگر کشورها خصوصاً کشورهای توسعه‌یافته (مفهوم توسعه‌یافتگی مفهوم مطلقی نیست و در بستر زمان هم

شاخص‌ها و هم مصداق‌هایش در حال تغییر است) بی‌اطلاع یا کم اطلاع هستند. از ملزومات رشد و توسعه علمی به معنای

استمداد از روش و دانش عقلانی برای حل مسایل مختلف، تولید دانش فنی و افزایش بصیرت علمی، ارتباط مستمر با دانشمندان علوم و فناوری بین‌المللی در سطوح بسیار بالاست. توسعه علمی به معنای جامعه‌شناختی‌اش زمانی شکل می‌گیرد که کارکردهای نهادهای علمی به عنوان بخشی از ارزش‌های فرهنگی تبدیل شود. بنابراین می‌توان دریافت که پیشرفت علمی لزوماً به معنای توسعه علمی نیست، برای روشن شدن موضوع اجازه دهید در همین‌جا برخی از راهکارها توسعه علمی را بیان کنم

- **پذیرش اهمیت علم به معنای عام آن** به عنوان اولین شرط لازم است که خوشبختانه هم از مبادی آیاتی و هم مبادی روایی انگیزه‌های روشنی در این خصوص وجود دارد.
- **احساس نیاز برای رفع مشکلات و توسعه رفاه**
- **خوداتکایی علمی نه مقدور و نه راه حل مناسب و منطقی:** به عنوان مثال شکوفایی علمی تمدن اسلامی مرهون نهضت ترجمه از سریانی هندی چینی کلدانی بابلی اسکندرانی به عربی (دوره انفعال) و در ادامه دوره تولید و زایش (ترجمه به دیگر زبانها) و نهایتاً منجر به دوره تاثیر
- **خلاقیت علمی:** راهی برای تفکیک انتقال فرهنگی از رشد علمی: درک درست از ماهیت نظریات موجود و رسیدن به مرحله زایش علمی شرط لازم و کافی برای کاربردی کردن نظریه‌ها است. به بیانی دیگر اشراف و تسلط بر نظریات کنونی.
- **مبادله علمی به جای انتقال علمی:** همکاری‌های علمی بین‌المللی، مبادله استاد و دانشجو. ترکیب اندیشه های علمی اقوام و ملل مختلف: به عنوان نمونه در دوران طلایی اسلام ابوریحان بیرونی و خوارزمی بیشتر این رهیافت را مد نظر داشتند یعنی تلفیق ریاضیات هندی و یونانی
- **توجه به تجربه گذشتگان و مستندسازی:** حضرت امیر(ع): شرط خرد حفظ تجربه‌ها و بکارگیری آنهاست.

- **توجه به جنبه‌های جامعه‌شناختی تاریخی علم خود:** وجود چنین بینشی حداقل دارای مزایای زیر است: ایجاد بستر برای ارایه تجربیات گذشتگان هم‌کیش و آیین. آگاهی یافتن از مطالعات انجام شده در این حوزه با رویکرد تعاملات فرهنگی. تلفیق نیازهای کنونی جامعه با علم. کمک به فهم علم روزگار خود (تاریخ علم). کمک به ارتقای سواد علمی مردم. تقویت اعتماد به نفس علمی (نه اتکای علمی)

بنابراین می‌توان دریافت که توسعه علمی به معنای فقط دنبال کردن یافته‌ها و مسیرهای علمی سایر جوامع نیست. رسیدن به زایش علمی از مجرای مبادله علمی امکان پذیر است. چرا که تحقیق و پژوهش در محیطی بسته و به دور از ارتباطات سازنده راه به جایی نمی‌برد و حاصل آن از کیفیت لازم برخوردار نخواهد بود.

با توجه به موارد فوق، برای تدوین برنامه‌ای با تاکید بر همکاری‌های علمی بین‌المللی به نظر می‌رسد حداقل باید شاخص‌های زیر مورد توجه قرار گیرند:

الف: تدوین هدف از اتخاذ رویکردهای همکاری‌های علمی ملی و بین‌المللی. این بخش اساساً با توجه به اسناد بالادستی مانند الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، نقشه جامع علمی کشور و سند راهبردی دانشگاه تهیه شود. یکی از اهداف مهم در این راستا ایجاد یک مرکز درخشانی (Center of Excellence) در تمام حوزهای علمی موجود در دانشگاه است.

ب: بررسی رویکردهای اجرای برنامه:

۱-رویکرد بالا به پایین (Top to Bottom)

۲- رویکرد پایین به بالا (Bottom to Top)

هر یک از رویکردهای مذکور مزایایی دارند که به نظر می‌رسد به هر دو باید عنایت ویژه‌ای شود.

ج: بررسی مجراهای ایجاد آن

۱-مبادله استاد

۲-مبادله دانشجو

۳-جذب دانشجو و محققین پسادکتری

۴-انجام پروژه‌های علمی مشترک

۵-برگزاری دوره‌های آموزشی- پژوهشی مشترک

د: مشوق‌ها و راهکارهای عملیاتی

قبل از ورود به بررسی هریک از موارد مذکور می‌خواهم برخی از مزایا و معایب احتمالی مترتب به همکاری‌های علمی بین‌المللی را به طور خاص برشمارم. اشاره مستقیم به این موضوع علی‌رغم مزیت‌هایی که قبلاً برشمردم با هدفی ظریف انجام می‌گیرد.

برخی از مزایا

۱- ایجاد بستری مناسب برای دستیابی پژوهشگران کشور به منابع دسته اول و جدید علم و فناوری و احتمالاً دانش‌فنی. در این چارچوب پژوهشگران قادر خواهند بود که روش‌ها و بینش‌های علمی جدید را بیاموزند (دوره انفعال) و سپس در مقام زایش علمی، به مبادله علمی با هدف پیشبرد مرزهای دانش و حل مشکلات جامعه خود و جامعه علمی بپردازند.

۲- ورود به رقابت‌های علمی بزرگ دنیا. حضور مؤثر علمی- پژوهشی و احتمالاً فناورانه در پروژه‌های کلان علمی دنیا یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی علمی است. به طور کلی می‌توان از یک نقطه نظر علوم را به دو دسته زیر تقسیم‌بندی کرد:

- علوم کوچک
- علوم بزرگ

در شکل زیر به خوبی منظورم از این نوع دسته‌بندی نشان داده شده است.

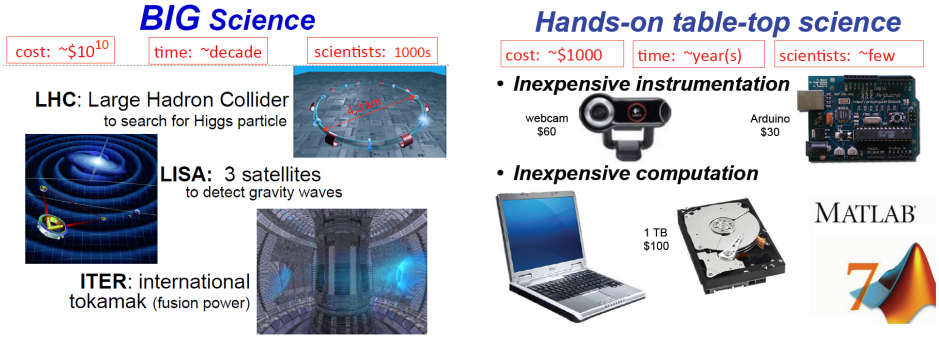

دسته بندی علوم: سمت راست علوم کوچک. سمت چپ علوم بزرگ (برگرفته از سخنرانی H. L. Swinny در مدرسه سیستم‌های پیچیده ICTP (۲۰۱۳)

۳) از دیگر مزایا می‌توان به دستیابی به منابع مالی خارجی برای حل مسایل علمی داخلی، اشاره کرد. این منابع مالی لزوما به معنای پول نقد برای انجام پژوهش‌ها نیست. به عنوان مثال فراهم شدن زمینه استفاده بدون هزینه منابع اطلاعاتی مانند مقالات، کتابها و همچنین معاف شدن از پرداخت حق عضویت در انجمن‌ها و حتی شرکت در همایش‌ها و کارگاه‌ها، از آن جمله به حساب می‌آیند.

۴) از نقطه نظر مسایل سیاسی نیز برقراری همکاری‌های علمی می‌تواند به ایجاد بسترهایی برای حل چالش‌های بین‌المللی و البته کاهش تحریم‌ها و گسترش فرهنگ اصیل و برطرف شدن سوء تفاهم‌های بین‌المللی، منجر شود.

۵) جلوگیری از پدیده فرار مغزها و جهت‌دهی به اعزام و خروج دانشجویان و پژوهشگران برای کسب علم و دانش‌فنی و استفاده به موقع از آنها برای حل مشکلات کشور. بسته نبودن فضای تحقیق و پژوهش در کنار سایر عواملی مانند حل مشکلات مالی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و پژوهشگران، زمینه‌ساز عدم مهاجرت بی‌رویه خواهد شد.

برخی از معایب

۱) علی‌رغم وجود عوامل متعدد برای ایجاد رغبت به داشتن همکاری‌های علمی، در خصوص فعالیت‌هایی که مستقیماً و بدون واسطه رقابت‌های اقتصادی و مسایل امنیتی را در پی دارند، همکاری‌ها می‌تواند به سوء استفاده‌هایی ختم شود.

۲) در برخی موارد پژوهشگران از مراکز پیش‌رفته، دانشجویان و پژوهشگران سایر مراکز را به عنوان برده علمی به حساب آورده و از توانایی‌های آنها فقط در راستای منافع خود به کار می‌برند. بدون اینکه آنها را به صورت مؤثر در ایده‌پردازی‌ها سهیم نمایند. البته باید عنایت داشت که شاگرد بودن عیب نیست نکته قابل توجه این است که نباید همیشه شاگرد ماند.

۳) سوء استفاده از امکانات و اعمال رفتارهای غیرعلمی از منابع موجود در کشورهای در حال توسعه نیز از دیگر آفات چنین همکاری‌هایی به شمار می‌رود.

مدیریت هوشمندانه در این عرصه می‌تواند نتیجه مطلوبی را رقم زند. این مدیریت باید در قدم اول بتواند بستری فراهم کند که هر عضو هیأت علمی که علاقه‌مند به برقراری همکاری‌های بین‌المللی است بدون دغدغه مالی و درگیر شدن در پیچ و خم‌های اداری همکاری خود را شکل دهد. این مدیریت باید بتواند دانشگاه را به مرحله‌ای برساند که سالیانه از مرتبه اعضای هیأت علمی خود، محقق و پژوهشگر خارجی داشته‌باشد. این مدیریت باید بتواند در چاچوب معاهدات علمی با سفارت‌خانه‌ها و کنسولگری‌ها سایر کشورها مزیت‌های نسبی برای انجام امور صدور روادید برای محققین خود فراهم کند. این مدیریت باید بتواند با همکاری وزارت امور خارجه و سفارت‌خانه‌ها و رایزنان فرهنگی ایران در سایر کشورها، مزیت‌های نسبی در چارچوب قوانین برای محققین مهمان سایر کشورها در دانشگاه فراهم نماید.

بخش اول: فرآیندهای ساختاری مدیریت امور همکاری‌های علمی بین‌المللی

الف: تأسیس دبیرخانه راهبردی به منظور مدون سازی آیین‌نامه‌ها و تدوین گردش کار فرآیندها

با عنایت به اهمیت مدون‌سازی آیین‌نامه‌ها و تدوین گردش‌کارها برای افزایش بهره‌وری به سبب بالابردن سطح آگاهی مراجعین و البته کارشناسان، این مدیریت با عنایت به سابقه و تجربه سایر مدیریت‌ها در دانشگاه‌ها و مراکز علمی ملی و بین‌المللی باید چارچوبی مشخص و مستدل از روندهای اجرایی برنامه‌ها در ذیل برنامه‌های راهبردی تهیه کند. بنابراین به عنوان یکی از فعالیت‌های اولیه، این مهم همزمان با سایر قسمت‌ها انجام خواهد شد. البته برخی از آنها در حال حاضر وجود دارد ولی ماهیت عملیاتی که انتظار می‌رود را دارا نیستند. به طور کلی هر بخش دارای ۳ بخش عمده شامل گردش کار، آیین‌نامه و کاربرگ است. همچنین این دبیرخانه باید به طور خودکار مراحل فرآیندها را رصد و از کیفیت انجام آنها اطمینان حاصل کند.

برخی از این سرفصل‌ها به قرار زیرند:

۱- درخواست معرفی به سفارت‌خانه‌ها و کنسول‌گری‌ها برای شرکت در فعالیت‌های علمی

۲- تهیه و ارسال دعوت‌نامه به محققین سایر کشورها به درخواست اعضای هیأت علمی دانشکده و پژوهشکده‌ها

۳- موارد مربوط به فرصت مطالعاتی اعضای هیأت علمی و دانشجویان دانشگاه

۴- موارد مربوط به عقد تفاهم‌نامه‌ها و قراردادهای علمی

۵- امور مربوط به عضویت محققین در انجمن‌های علمی بین‌المللی

.

.

.

ب: طراحی و راه‌اندازی پایگاه اطلاع‌رسانی انگلیسی، عربی و فارسی مدیریت

با توجه به اهمیت منزلگاه برای مجموعه علمی، این مدیریت باید به طور ویژه به این مهم اهتمام ویژه بورزد. براین اساس منزلگاهی به سه زبان فارسی، انگلیسی و عربی باید طراحی شود. برخی از موارد موجود در این منزلگاه شامل قراردادها، همکاری‌ها، آیین‌نامه‌ها، تسهیلات و سایر موارد مرتبط، است.

ج: بهینه‌سازی منزلگاه انگلیسی دانشگاه و دانشکده‌ها و همچنین طراحی منزلگاه عربی دانشگاه

با عنایت به اهمیت انعکاس چهره دانشگاه‌ها و مراکز علمی در منزلگاه آنها، این مدیریت نمی‌تواند و نباید نسبت به این موضوع بی‌نظر باشد. از این‌رو براساس آیین‌نامه‌ها و مشوق‌های وضع شده و همچنین با همکاری مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات دانشگاه منزلگاه انگلیسی دانشگاه بازآرایی شود و همچنین منزلگاه عربی نیز طراحی شود. همچنین مشوقهایی برای طراحی مناسب منزلگاه انگلیسی و عربی دانشکده‌ها و پژوهشکده‌ها شکل گیرد و این مدیریت به دقت روند شکل‌گیری آنها را رصد نماید و سازوکاری را ارایه دهد که مطالب موجود در آنها به‌هنگام نگه داشته‌شود.

د: بررسی و مطالعه ساختار و تجربیات سایر مدیریت‌های مشابه در مراکز علمی ملی و بین‌المللی

همانگونه که در بخش مقدمه بیان شد شرط خرد حفظ تجربه‌ها و به کار بستن آنهاست. از این رو یکی از برنامه‌های این مدیریت باید بررسی فعالیت‌های سایر مراکز علمی داخلی و خارجی باشد. تماس و رایزنی‌هایی برای افزایش کیفیت کار و ارایه راهبردهای جدید برای نیل به اهداف ترسیم شده، نیز باید در دستور کار قرار گیرد.

ه: پیشنهاد، جستجو و یافتن برنامه‌های مشترک علمی ملی و بین‌المللی

بررسی ظرفیت‌های دانشگاه در معرفی آنها به سایر مراکز ملی و بین‌المللی از یک سو و همچنین جستجو برای یافتن موارد مناسب جهت بورس‌ها و دوره‌های پژوهشی و معرفی آنها به محققین دانشگاه از دیگر برنامه‌ها در این بخش به حساب می‌آید.

بخش دوم: تدوین برنامه‌های راهبردی

الف: رویکرد بالا به پایین

همانطور که از عنوان برمی‌آید، زمینه‌سازی فعالیت‌ها و همکاری‌ها توسط برنامه‌ریزان کلان دانشگاه مبتنی بر اولویت‌های از پیش تعیین شده، انجام می‌شود. اعضای مؤسسه در چارچوب چنین قراردادهایی می‌توانند بنا به زمینه‌های مشترک علمی با دیگر محققان سایر کشورها به همکاری بپردازند. برخی از مزایای این رویکرد به قرار زیر است:

الف: جهت‌دهی به همکاری‌های علمی مبتنی بر اهداف راهبردی

ب: تسهیل دستیابی به نظام همکاری گسترده چندجانبه بین مراکز علمی مختلف

ج: جذب منابع مالی سایر کشورها در راستای حل مسایل علمی مشترک

د: ایجاد بستر مناسب برای تعاملات فرهنگی در چارچوب فعالیت‌های علمی و فناورانه

ه: پژوهشگران می‌توانند از ظرفیت‌های حقوقی معاهدات و قراردادهای علمی بدون ورود به بروکراسی‌ها و چالش‌های اداری داخلی و خارجی استفاده کرده و مستقیماً وارد همکاری‌های علمی شوند.

ب: رویکرد پایین به بالا

در این رویکرد اساساً محقق و پژوهشگر خود پیش‌قدم شده و زمینه‌های همکاری را شکل می‌دهد. دانشگاه نیز در صورت اطلاع، به عنوان Home Institute تمهیدات و تسهیلاتی را فراهم می‌آورد. از آنجا که در این رویکرد خود پژوهشگر محرک اصلی است عملیاتی‌تر و فعال‌تر خواهد بود و اثرات آن در کوتاه‌ترین زمان ممکن بروز پیدا می‌کند. برخی از مزایای این رویکرد به قرار زیر است:

الف: فعال بودن و عملیاتی بودن

ب: تأثیرگذاری سریع در روند فعالیت‌های پژوهشی هم از نقطه‌نظر کیفی و هم کمّی

ج: چابک بودن چنین فعالیت‌هایی از نقطه‌نظر تشریفات اداری

د: تأثیرپذیری چنین همکاری‌هایی از مسایل سیاسی و تحریم‌های احتمالی به مراتب کم و حتی قابل چشم‌پوشی است. البته در بخش فعالیت‌های کاربردی و کسب دانش فنی ممکن است قابل چشم‌پوشی نباشد.

ه: از آنجا که منشاء شکل‌گیری این نوع فعالیت‌ها پژوهشگر است بنابراین دوام عملیاتی آن دارای ضمانت بیشتری است.

از معایب این رویکرد این است که چنین فعالیت‌هایی قائم به شخص بوده و از آنجا که بسیاری از اعضا فن و هنر برقراری چنین همکاری‌هایی را کسب نکرده‌اند لذا علی‌رغم وجود پتانسیل‌های علمی مناسب زمینه همکاری‌های علمی ملی و بین‌المللی عملاً فراهم نمی‌گردد.

ج: رویکرد بخشی

این بخش نیز خود به سه دسته تقسیم می‌شود:

۱) فردمحور: این رویکرد در واقع نگاه مبتنی بر پتانسیل‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه شکل می‌گیرد.

۲) پروژه محور: با عنایت به پروژه‌های بزرگ علمی در بسیاری از مراکز علمی می‌توان از ظرفیت‌های دانشگاه در مشارکت در انجام آنها استفاده کرد. همچنین می‌توان با رعایت مسایل جانبی از محققین سایر مراکز در مشارکت برای انجام پروژه‌های علمی داخل دانشگاه استفاده کرد.

۳) مؤسسه محور: در این رویکرد مؤسسات نیازهای تحقیقاتی و همچنین توانایی‌های علمی خود را برای ایجاد همکاری‌های علمی ارایه می‌کنند.

بخش سوم: تدوین برنامه‌های اجرایی

الف: برنامه‌های بلند مدت

با توجه به نقشه جامع علمی کشور و سند راهبردی دانشگاه باید برنامه‌هایی تدوین نمود که با عنایت به همکاری‌های علمی بین‌المللی ما را به اهداف ذکر شده در سند راهبردی برساند. در چارچوب این برنامه‌ها باید تلاش کرد که نگاه همکاری‌های علمی ملی و بین‌المللی برای رشد و اعتلای دانشگاه و کشور در اعضای دانشگاه نهادینه شود. استفاده از مشوق‌ها، ایجاد بسترهای لازم برای برگزاری همایش‌های علمی مشترک و برگزاری برنامه‌های آموزشی مشترک و رفتن به سمت بین‌المللی کردن دانشگاه با توجه فراهم آوردن بسترهای اداری و غیره. سرفصل برخی از این برنامه‌ها به قرار زیر است:

۱) اصلاح سازوکار مالی و پرداخت‌های ارزی
۲) تربیت کارشناسان زبده در خصوص برگزاری همایشهای علمی بین‌المللی
۳) فراهم آوردن امکانات رفاهی در دانشگاه برای حضور محققان خارجی با حمایت بخش خصوصی
۴) تخصیص بخش مشخصی از بودجه‌های پژوهشی برای برگزاری همایشهای علمی بین‌المللی
۵)

ب: برنامه‌های میان مدت

در این بخش باید ضمن رصد نتایج حاصل از اجرای سیاست‌های کوتاه‌مدت، به اصلاح و گسترش آنها برای بسترسازی برای برنامه‌های بلندمدت توجه کرد

ج: برنامه‌های کوتاه مدت

در این بخش با هدف ترغیب خانواده دانشگاه برای تشویق همکاری‌های علمی ملی و بین‌المللی باید از مشوق‌های معقول دانشگاه بهره گرفت. به عنوان مثال وضع امتیازاتی برای فعالیت‌های علمی انجام شده در چارچوب همکاری‌های علمی ملی و بین‌المللی در اعتبار ویژه پژوهشی. همچنین وضع تمهیداتی برای تشویق انجام همکاری‌های بین‌المللی در ارتقاءهای سالیانه اساتید. ترغیب دانشجویان دوره دکتری برای استفاده از فرصت‌های مطالعاتی قبل از فارغ‌التحصیلی.

ترغیب دانشکده‌ها و پژوهشکده‌ها برای استخدام فارغ‌التحصیلانی که حداقل یک دوره پسادکتری در خارج از کشور گذرانده‌اند و ....

در بخش ساختار مدیریت نیز طراحی سربرگ لاتین و ابلاغ آن به واحدها نیز باید مورد توجه قرار گیرد.

اکنون به برخی از برنامه‌های عملیاتی در این بخش اشاره می‌شود:

الف) تبادل به عنوان یک راهکار عملیاتی

الف-۱) دانشجو : تبادل دانشجو می تواند به دو صورت انجام گیرد. یکی در دوره های آموزشی دکتری که دو دانشگاه به طور مشترک اجرا می کنند. برای مثال اخیراً دوره دکتری مشترک دانشگاه شریف با دانشگاه هنگ کنگ در حال اجرا می باشد . راه دیگر فرستادن دانشجوی واجدالشرایط مشابه با بورس خارج کشور جهت الحاق به گروه‌های تحقیقاتی یا دانشگاه یا موسسه پژوهشی معتبر بین‌المللی است.

الف-۲) محقق : صورت دیگر تبادل محقق برای دوره های تحقیقاتی می‌باشد. مثلاً پروژه‌هایی که نیاز به محقق پست دکتری دارد در این شاخه قرار می‌گیرد.

ب) فرصت مطالعاتی

ب-۱) همانطور که مطرح شد استفاده از فرصت مطالعاتی برای دانشجوی دکتری دارای مزیت‌های نسبی متعددی است. هم از نقطه نظر مالی و هم از نقطه نظر اطمینان از برگشت سرمایه‌های انسانی متخصص، این روش مورد توجه است.

ب-۲) محقق هیات علمی : می‌توان گروه‌های علمی مشهور یا نیازمند را یافت و برای دوره‌های کوتاه مدت ۲ تا ۶ ماه همکاری علمی را تعریف کرد. در بسیاری از کشورها با عنایت به رقابت‌های شدید برای اخذ اعتبار پژوهشی، بسیاری از افراد خوش فکر از پرداختن به موضوعات مورد علاقه خود باز می‌مانند. در چنین شرایطی است که می‌توان با حداقل هزینه ممکن محققین برجسته‌ای را روانه کرد تا در آن مراکز به تحقیق و پژوهش با همکاری افراد برجسته بین‌المللی بپردازند.

ب-۳) محقق غیر هیأت علمی: به عنوان یک ایده که از محققان پاره‌وقت دانشگاه نیز در صورتی که طی مدت زمان حضور در دانشگاه در صورت برقراری همکاری‌های علمی بین‌المللی حمایت مناسب با این همکاری‌ها انجام شود.

ج) همکاری با گروه‌های مهم و معروف علمی

یکی از معضلات کنونی بسیاری از پژوهش‌هایی که در دانشگاه انجام می‌شود این است که از کیفیت لازم برخوردار نیستند و از همین رو مورد توجه قرار نمی‌گیرند. به کار بردن سیاست‌های تشویقی از محققان هیات علمی، محققان پاره‌وقت و همچنین دانشجویان تحصیلات تکمیلی انگیزه خوبی برای ایجاد همکاری با گروه‌های معروف و فعال تحقیقاتی دنیا فراهم می‌کند. در این خصوص دانشگاه می‌تواند بسترهای اداری روانی را در امور مربوط به همکاری‌ها نیز فراهم آورد تا این همکاری‌ها تداوم یابند. نکته مهم برای تداوم، ایجاد تسهیلات راحت سفر برای مهمانان خارجی از طرف دانشگاه می باشد که در بخش خود به آن پرداخته شده‌است.

د) الحاق به گروه‌های علمی بین المللی

با ایجاد کردن شرایط مناسب برای تبادل و همکاری میتوان به سطح الحاق به گروه‌های بین المللی رسید. در این حالت که دیگر بار مالی هم برای دانشگاه ندارد یا حداقل کمتر از قبل است. محقق دانشگاه که به سطح خوبی از اقبال علمی بین المللی رسیده باشد می‌تواند با کار در محیط علمی بین المللی برند دانشگاه را نیز ارتقاء دهد.

ه) عقد توافق‌نامه با وزارت امور خارجه برای کسب تسهیلات لازم جهت انجام امور مربوط به صدور ویزای مهمانان خارجی

یی بر اساس تجربه برخی از دانشگاه‌های بزرگ ایران، درچارچوب توافق‌نامه‌ای با وزارت امور خارجه، دسترسی برخط برای مدیریت روابط بین‌الملل دانشگاه برای درج درخواست صدور روادید برای مهمانان خارجی دانشگاه و دریافت کد پی‌گیری (Ref. No.). با ارسال این کد به مدعو خارجی به سادگی روادید برای ورود به ایران صادر خواهد شد.

و) رایزنی با سفیران و رایزنان فرهنگی سایر کشورها در ایران

فراهم آوردن مزیت نسبی برای محققین دانشگاه برای دریافت وقت سفارت و روادید، با عنایت به برقراری ارتباط با سفارت‌خانه‌های سایر کشورها در ایران، با رعایت عزت خانواده دانشگاه شهید بهشتی، به عنوان یک استراتژی دفتر انتخاب شود.

به عنوان نکته آخر در این بخش باید به موانع موجود نیز توجه کرد و راهکارهای فردی برای ارتقاء همکاری‌های علمی بین‌المللی ارایه کرد. از جمله موارد مرتبط تقویت مهارتهای لازم برای همکاریهای بین المللی است

از آنجائیکه ارتقاء مهارتهای زبانی و انسانی در برقراری ارتباط و توسعه آن شرط لازم می باشد باید با ایجاد کلاس‌ها و دوره‌هایی در تقویت زبان علمی فرد محقق و رفتار حرفه‌ای او که برای فعالیت در محیط چند فرهنگی گروه‌های علمی لازم می باشد، کوشید. باید توجه داشت که محقق دانشگاه باید بتواند ابتدا در محیط علمی بین المللی رشد کرده و سپس به دانشگاه متبوع خود یاری رساند. لذا دانشگاه باید هر گونه تلاشی را برای تقویت مهارت‌های لازم برای محقق انجام دهد.

بخش چهارم: تشریفات علمی ملی و بین‌المللی

الف: دعوت از سیاستگذاران علمی ملی و بین‌المللی برای حضور در دانشگاه و برگزاری نشست‌های مشترک با واحدها

ب: دعوت از چهره‌های برتر علمی ملی و بین‌المللی برای حضور در دانشگاه و ارایه سخنرانی‌های عمومی

ج: حضور مؤثر در انجمن‌های علمی ملی و بین‌المللی با ترغیب اعضای هیأت علمی دانشگاه

د: تمهیدات لازم برای عضویت دانشگاه در انجمن‌های علمی معتبر ملی و بین‌المللی

ه: حوزه مدیریت روابط علمی بین‌المللی باید با کلیه پروتکل‌های برقراری ارتباط با سایر مراکز بین‌المللی آشنا باشد.

و: در خصوص پروتکلهای صدور دعوت‌نامه، باید یک رویه واحد در دانشگاه درخصوص دعوت از محققین با حفظ شأنیت دعوت‌کننده و دعوت‌شونده فراهم گردد.

توضیح اینکه برای داشتن یک مدیریت مقتدر در حوزه روابط علمی بین‌المللی در دانشگاه و با توجه به تجربه سایر دانشگاه‌های معتبر دنیا، به نظر می‌رسد که باید این مدیریت در سطح معاون ریاست دانشگاه شکل گیرد. این تجربه نشان می‌دهد که سایر بخش‌های دانشگاه در چنین چارچوبی هماهنگ‌تر رفتار خواهند کرد.

مراجع:

۱) نکات مورد توجه نگارنده حاصل از تجربیات در طول دوران محقق مقیم مرکز فیزیک نظری عبدالسلام ایتالیا

۲) گفتگو با آقای دکتر رضا شیدپور دانش‌آموخته دانشگاه صنعتی شریف به عنوان دانشجویی که از فرصت مطالعاتی در کشور آمریکا استفاده کرده است

۳) گفتگو با آقای دکتر محمد جعفر عبدخدایی، مدیر سابق روابط بین‌الملل دانشگاه صنعتی شریف.

با آرزوی توفیق الهی

سیدمحمدصادق موحد